Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 26ης Μαρτίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 2008/48/ΕΚ – Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης – Δικαίωμα υπαναχώρησης – Προθεσμία άσκησης του δικαιώματος αυτού – Απαιτήσεις σχετικά με τις πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σύμβαση – Ενημέρωση που παρέχεται μέσω διαδοχικής παραπομπής σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας»

Στην υπόθεση C-66/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Landgericht Saarbrücken (πρωτοβάθμιο περιφερειακό δικαστήριο Saarbrücken, Γερμανία) με απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Ιανουαρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

JC

κατά

Kreissparkasse Saarlouis,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, L. Bay Larsen και N. Jääskinen, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο JC, εκπροσωπούμενος από τον T. Röske, Rechtsanwalt,

– το Kreissparkasse Saarlouis, εκπροσωπούμενο από τον G. Rohleder, Rechtsanwalt,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller, M. Hellmann και E. Lankenau καθώς και από την A. Berg,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vláčil καθώς και από την S. Šindelková,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την G. Goddin και τον B.-R. Killmann,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε την γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66, και διορθωτικά ΕΕ 2009, L 207, σ. 14, ΕΕ 2010, L 199, σ. 40, και ΕΕ 2011, L 234, σ. 46).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του JC, καταναλωτή, και του Kreissparkasse Saarlouis σχετικά με την άσκηση από τον JC του δικαιώματός του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση πίστωσης που συνήψε με το τελευταίο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 8 έως 10, 14 και 31 της οδηγίας 2008/48 έχουν ως εξής:

«(8) Είναι σημαντικό η αγορά να προσφέρει επαρκή προστασία στους καταναλωτές, για να εξασφαλισθεί η καταναλωτική εμπιστοσύνη. […]

(9) Για να εξασφαλισθεί υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών της Κοινότητας και για να δημιουργηθεί γνήσια εσωτερική αγορά, χρειάζεται πλήρης εναρμόνιση. Επομένως, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να διατηρούν ή να εισάγουν εθνικές διατάξεις διαφορετικές από αυτές που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία. […]

(10) […] η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, τις οικείες διατάξεις σε τομείς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Με αυτό τον τρόπο, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να διατηρούν ή να θεσπίζουν νομοθετικές διατάξεις αντίστοιχες προς τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας ή προς ορισμένες από τις διατάξεις της σχετικά με συμβάσεις πίστωσης που δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, π.χ. συμβάσεις πίστωσης που αφορούν ποσά κάτω των 200 ευρώ ή άνω των 75 000 ευρώ. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εφαρμόζουν τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας και σε συνδεδεμένες πιστώσεις, οι οποίες δεν εμπίπτουν στον ορισμό περί συνδεδεμένης σύμβασης πίστωσης, όπως περιέχεται στην παρούσα οδηγία. […]

[…]

(14) Θα πρέπει να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας οι ενυπόθηκες συμβάσεις πίστωσης. Αυτό το είδος πίστωσης έχει πολύ συγκεκριμένο χαρακτήρα. Επίσης, θα πρέπει να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας οι συμβάσεις πίστωσης σκοπός των οποίων είναι η χρηματοδότηση της απόκτησης ή της διατήρησης δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου. Ωστόσο, οι

συμβάσεις πίστωσης δεν θα πρέπει να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας αποκλειστικά και μόνο επειδή αποσκοπούν στην ανακαίνιση ή αύξηση της αξίας υπάρχοντος κτιρίου.

[…]

(31) Για να είναι σε θέση ο καταναλωτής να γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του στο πλαίσιο της σύμβασης πίστωσης, η σύμβαση θα πρέπει να περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο.»

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις πίστωσης.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις:

α) συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη είτε με άλλη παρόμοια εγγύηση που χρησιμοποιείται γενικά σε κράτος μέλος για ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, ή που εξασφαλίζονται βάσει δικαιώματος σχετιζομένου με ακίνητα περιουσιακά στοιχεία,

β) συμβάσεις πίστωσης σκοπός των οποίων είναι η απόκτηση ή διατήρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου,

γ) συμβάσεις πίστωσης που αφορούν συνολικό ποσό πίστωσης μικρότερο των 200 ευρώ ή μεγαλύτερο των 75 000 ευρώ·

[…]».

5 Το άρθρο 10 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σύμβαση πίστωσης», προβλέπει στην παράγραφο 2, στοιχείο ιστ′, τα εξής:

«Η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο:

[…]

ιστ) την ύπαρξη ή την απουσία δικαιώματος υπαναχώρησης, την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας μπορεί να ασκηθεί και άλλους όρους που διέπουν την άσκησή του, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με την υποχρέωση του καταναλωτή να καταβάλει το αναληφθέν κεφάλαιο και τους τόκους σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 3 στοιχείο β), και το ποσό των καταβλητέων τόκων σε ημερήσια βάση».

6 Το άρθρο 14 της ίδιας οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Δικαίωμα υπαναχώρησης», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Ο καταναλωτής διαθέτει προθεσμία δεκατεσσάρων ημερολογιακών ημερών για να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση πίστωσης χωρίς να αναφέρει τους λόγους.

Η προθεσμία αυτή υπαναχώρησης αρχίζει:

α) είτε την ημέρα σύναψης της σύμβασης πίστωσης· είτε

β) την ημέρα κατά την οποία ο καταναλωτής παραλαμβάνει τους όρους της σύμβασης και τις πληροφορίες κατά το άρθρο 10, εάν η ημέρα αυτή είναι μεταγενέστερη από την ημερομηνία στην οποία αναφέρεται το στοιχείο α) του παρόντος εδαφίου.»

7 Το άρθρο 22 της οδηγίας 2008/48, το οποίο επιγράφεται «Εναρμόνιση και αναγκαστικός χαρακτήρας της παρούσας οδηγίας», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Καθόσον η παρούσα οδηγία περιέχει εναρμονισμένες διατάξεις, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν ή να εισάγουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που παρεκκλίνουν από αυτές που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία.»

Το γερμανικό δίκαιο

8 Το άρθρο 492 του Bürgerliches Gesetzbuch (αστικού κώδικα), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: BGB), προέβλεπε τα ακόλουθα:

«1. Οι συμβάσεις καταναλωτικού δανείου συνάπτονται εγγράφως, εκτός αν ορίζεται αυστηρότερος τύπος. […]

2. Η σύμβαση πρέπει να περιέχει τις υποχρεωτικές για τις συμβάσεις καταναλωτικών δανείων πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 247, παράγραφοι 6 έως 13, του εισαγωγικού νόμου του Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch [(εισαγωγικού νόμου του BGB), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρόνο, στο εξής: EGBGB].

[…]»

9 Το άρθρο 495 του BGB όριζε τα εξής:

«1. Όταν πρόκειται για σύμβαση καταναλωτικού δανείου, ο λήπτης του δανείου έχει δικαίωμα υπαναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 355.

2. Τα άρθρα 355 έως 359a εφαρμόζονται υπό την προϋπόθεση ότι:

1) οι πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται υποχρεωτικώς και προβλέπονται στο άρθρο 247, παράγραφος 6, δεύτερο εδάφιο, του EGBGB αναγράφονται στο σχετικό με την ενημέρωση περί της υπαναχώρησης πεδίο·

2) η προθεσμία υπαναχώρησης δεν εκκινεί:
   a) πριν από τη σύναψη της σύμβασης ούτε
   b) πριν ο λήπτης του δανείου λάβει τις υποχρεωτικώς παρεχόμενες πληροφορίες τις οποίες προβλέπει το άρθρο 492, παράγραφος 2,· και

3) ο λήπτης του δανείου […] επιστρέφει επίσης στον δανειστή τις δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε ο τελευταίος οι οποίες αφορούσαν φορείς δημοσίου και τις οποίες δεν μπορεί να ανακτήσει.»

10 Το άρθρο 503, παράγραφος 1, του BGB προέβλεπε τα ακόλουθα:

«Το άρθρο 497, παράγραφος 2, και παράγραφος 3, πρώτη, δεύτερη, τέταρτη και πέμπτη περίοδος, καθώς και τα άρθρα 499, 500 και 502 δεν εφαρμόζονται στις συμβάσεις στο πλαίσιο των οποίων η χορήγηση του δανείου εξαρτάται από την εξασφάλιση της οφειλής με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου και διέπεται από όρους που είναι συνήθεις για τις συμβάσεις που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτων και για την ενδιάμεση χρηματοδότησή τους.»

11 Το άρθρο 247, παράγραφος 6, πρώτο εδάφιο, του EGBGB απαριθμούσε τις πληροφορίες που έπρεπε να περιλαμβάνονται σε σύμβαση πίστωσης συναφθείσα από καταναλωτή. Οι λοιπές πληροφορίες που έπρεπε να περιλαμβάνονται υποχρεωτικώς στη σύμβαση προβλέπονταν στο άρθρο 247, παράγραφος 6, δεύτερο εδάφιο, πρώτη και δεύτερη περίοδος, στο άρθρο 247, παράγραφος 7, στο

άρθρο 247, παράγραφος 8, δεύτερο εδάφιο (για συμβάσεις με πρόσθετες παροχές), στο άρθρο 247, παράγραφος 12, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, σημείο 2 (για τις αλληλεξαρτώμενες συμβάσεις και τις εξ επαχθούς αιτίας χρηματοδοτικές ενισχύσεις), καθώς και στο άρθρο 247, παράγραφος 13, πρώτο εδάφιο (σε περίπτωση συμμετοχής μεσίτη δανείου), του EGBGB.

12 Το άρθρο 247, παράγραφος 9, του EGBGB όριζε ότι, στις περιπτώσεις συμβάσεων του άρθρου 503 του BGB, κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 3 έως 8, 12 και 13, οι πληροφορίες που προβλέπονται στην παράγραφο 3, πρώτο εδάφιο, σημεία 1 έως 7, 10 και 13, καθώς και στην παράγραφο 3, τέταρτο εδάφιο, και στην παράγραφο 8 του εν λόγω άρθρου 247 έπρεπε να αποτελούν υποχρεωτικώς μέρος της προσυμβατικής ενημέρωσης και της σύμβασης που συνάπτεται με τον καταναλωτή. Η διάταξη αυτή προέβλεπε ότι η σύμβαση έπρεπε επιπλέον να περιλαμβάνει τις σχετικές με το δικαίωμα υπαναχώρησης πληροφορίες της παραγράφου 6, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω άρθρου 247.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Στη διάρκεια του έτους 2012 ο καταναλωτής JC συνήψε με το πιστωτικό ίδρυμα Kreissparkasse Saarlouis σύμβαση πίστωσης η οποία εξασφαλίστηκε με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου ύψους 100 000 ευρώ, με σταθερό, μέχρι τις 30 Νοεμβρίου 2021, ετήσιο χρεωστικό επιτόκιο 3,61 %.

14 Το άρθρο 14 της σύμβασης αυτής, το οποίο είχε τίτλο «Ενημέρωση περί της υπαναχώρησης», είχε ως εξής:

«Δικαίωμα υπαναχώρησης

Ο λήπτης του δανείου δύναται να υπαναχωρήσει εγγράφως (π.χ. με επιστολή, τηλεομοιοτυπία, μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) εντός δεκατεσσάρων ημερών από την ανάληψη της συμβατικής του υποχρέωσης, χωρίς να υποχρεούται να αναφέρει τους λόγους. Η προθεσμία εκκινεί μετά τη σύναψη της σύμβασης αλλά όχι πριν ο λήπτης του δανείου λάβει όλες τις υποχρεωτικώς παρεχόμενες πληροφορίες τις οποίες προβλέπει το άρθρο 492, παράγραφος 2, του [BGB] (π.χ. πληροφορίες σχετικά με το είδος του δανείου, σχετικά με το καθαρό ποσό δανεισμού, σχετικά με τη διάρκεια της σύμβασης). […]»

15 Με επιστολή της 30ής Ιανουαρίου 2016, ο JC δήλωσε στο Kreissparkasse Saarlouis ότι υπαναχωρεί από τη συμβατική του δέσμευση εκ της συμβάσεως αυτής.

16 Εν συνεχεία, ο JC άσκησε αγωγή ενώπιον του Landgericht Saarbrücken (πρωτοβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου Saarbrücken, Γερμανία) ζητώντας να αναγνωριστεί, πρώτον, ότι η απαίτηση του Kreissparkasse Saarlouis βάσει της επίμαχης σύμβασης δεν υπερβαίνει, στις 30 Απριλίου 2018, το ποσό των 66 537,57 ευρώ, δεύτερον, ότι το Kreissparkasse Saarlouis βρίσκεται σε υπερημερία αποδοχής της καταβολής του ποσού αυτού και, τρίτον, ότι το Kreissparkasse Saarlouis υποχρεούται να αποζημιώσει τον JC για κάθε ζημία που υπέστη λόγω της άρνησης αποδοχής της εξόφλησης της οφειλής. Επικουρικώς, ζήτησε να αναγνωριστεί ότι, από την ημερομηνία της λήψης της δήλωσης υπαναχώρησης και έπειτα, το Kreissparkasse Saarlouis δεν μπορούσε να προβάλει αξίωση καταβολής των συμβατικών τόκων ούτε επιστροφής του ποσού του δανείου σύμφωνα με τα οριζόμενα στην επίμαχη σύμβαση.

17 Το Kreissparkasse Saarlouis ζήτησε την απόρριψη της αγωγής του JC, θεωρώντας ότι είχε προβεί σε προσήκουσα ενημέρωση του τελευταίου σχετικά με το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση και ότι η προθεσμία άσκησης του εν λόγω δικαιώματος είχε παρέλθει όταν ο JC θέλησε να κάνει χρήση του.

18 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2008/48, η τελευταία αυτή δεν εφαρμόζεται σε συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου. Αναφέρει ότι ο Γερμανός νομοθέτης έκανε ωστόσο χρήση της δυνατότητας, για την οποία κάνει λόγο η αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας, να εφαρμόζει το προβλεπόμενο στην οδηγία καθεστώς σε τομείς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της, όπως στις εν λόγω συμβάσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας αυτής είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης και ότι το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να προβεί στην ερμηνεία αυτή στην υπό κρίση υπόθεση, επικαλούμενο συναφώς την απόφαση της 17ης Ιουλίου 1997, Giloy (C-130/95, EU:C:1997:372).

19 Όσον αφορά την ουσία της υπόθεσης, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η παραπομπή στο άρθρο 492, παράγραφος 2, του BGB, που απαντά στην επίμαχη σύμβαση αναφορικά με τις πληροφορίες που πρέπει να παρασχεθούν υποχρεωτικώς στον λήπτη του δανείου, πληροί την απαίτηση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48, κατά την οποία η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει με τρόπο «σαφή και ευσύνοπτο» την ύπαρξη ή την απουσία δικαιώματος υπαναχώρησης, καθώς και τις ειδικότερες λεπτομέρειες άσκησης του δικαιώματος αυτού.

20 Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι η εν λόγω διάταξη του BGB παραπέμπει επίσης και σε μια άλλη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, ήτοι στο άρθρο 247, παράγραφοι 3 έως 13 του EGBGB, η οποία παραπέμπει περαιτέρω σε άλλες διατάξεις του BGB. Κατά συνέπεια, ο καταναλωτής, προκειμένου να λάβει γνώση του συνόλου των υποχρεωτικώς παρεχόμενων πληροφοριών των οποίων η γνωστοποίηση καθορίζει την αφετηρία της προθεσμίας υπαναχώρησης από τη σύμβαση, είναι υποχρεωμένος να ανατρέξει σε διατάξεις του εθνικού δικαίου που περιέχονται σε διάφορα κείμενα της εθνικής νομοθεσίας.

21 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 247, παράγραφος 9, του EGBGB, ο καταναλωτής καλείται να κρίνει αν η συναφθείσα με τον επαγγελματία σύμβαση αφορά ενυπόθηκο δάνειο, κατά την έννοια του άρθρου 503 του BGB, ζήτημα στο οποίο, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, δεν μπορεί να δοθεί απάντηση από τον μέσο καταναλωτή ο οποίος δεν διαθέτει νομική κατάρτιση.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Landgericht Saarbrücken (πρωτοβάθμιο περιφερειακό δικαστήριο Saarbrücken) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48 την έννοια ότι στις υποχρεωτικές πληροφορίες σχετικά με την “περίοδο” ή τους “άλλους όρους” που διέπουν την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης καταλέγονται επίσης οι προϋποθέσεις έναρξης της προθεσμίας υπαναχώρησης;

2) Σε περίπτωση που η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι καταφατική:

Αντίκειται το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48 σε ερμηνεία κατά την οποία η ενημέρωση για το δικαίωμα υπαναχώρησης είναι “σαφής” και “ευσύνοπτη”, σε περίπτωση που δεν περιλαμβάνει πλήρως, μέσα στο ίδιο το κείμενό της, τις πληροφορίες που πρέπει να παρασχεθούν υποχρεωτικώς προκειμένου να εκκινήσει η προθεσμία υπαναχώρησης, αλλά παραπέμπει σχετικώς σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας –εν προκειμένω, στο άρθρο 492, παράγραφος 2, του [BGB], όπως ίσχυε μέχρι τις 12 Ιουνίου 2014–, η οποία παραπέμπει με τη σειρά της σε άλλες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας –εν προκειμένω, στο άρθρο 247, παράγραφοι [6] έως 13, του [EGBGB], όπως ίσχυε μέχρι τις 12 Ιουνίου 2014–, με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να είναι υποχρεωμένος να αναγνώσει πολυάριθμες διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες περιέχονται σε διαφορετικά κείμενα της εθνικής νομοθεσίας, προκειμένου να γνωρίζει με βεβαιότητα ποιες είναι οι πληροφορίες που πρέπει να παρασχεθούν υποχρεωτικώς προκειμένου να αρχίσει να εκκινήσει η προθεσμία υπαναχώρησης από τη συναφθείσα σύμβαση δανείου;

3) Σε περίπτωση που η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα είναι αρνητική(και εφόσον η παραπομπή σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας δεν αποκλείεται κατ' αρχήν):

Αντίκειται το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48 σε ερμηνεία κατά την οποία η ενημέρωση για το δικαίωμα υπαναχώρησης είναι πράγματι "σαφής" και "ευσύνοπτη", όταν η παραπομπή σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας –εν προκειμένω στο άρθρο 492, παράγραφος 2, του [BGB], όπως ίσχυε μέχρι τις 12 Ιουνίου 2014– και η εκεί περιλαμβανόμενη περαιτέρω παραπομπή σε άλλες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας –εν προκειμένω στο άρθρο 247, παράγραφοι [6] έως 13, του –[EGBGB], όπως ίσχυε μέχρι τις 12 Ιουνίου 2014– συνεπάγεται κατ' ανάγκην ότι ο καταναλωτής, πέραν της απλής ανάγνωσης διατάξεων, πρέπει να πραγματοποιήσει νομική υπαγωγή –επί παραδείγματι ως προς το αν το δάνειο του χορηγήθηκε υπό όρους που είναι συνήθεις για τις συμβάσεις που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου και για την ενδιάμεση χρηματοδότησή τους ή αν υφίστανται συνδεδεμένες συμβάσεις–, προκειμένου να εξακριβώσει ποιες είναι οι υποχρεωτικές πληροφορίες που πρέπει να παρασχεθούν για να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία υπαναχώρησης από τη συναφθείσα σύμβαση δανείου;»

Επί του παραδεκτού της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως

23 Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει με τις γραπτές παρατηρήσεις της ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, καθότι η οδηγία 2008/48 δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτων, ο δε Γερμανός νομοθέτης δεν έχει αποφασίσει, παρά τη δυνατότητα που του παρέχει ο νομοθέτης της Ένωσης, να εφαρμόζει το προβλεπόμενο στην οδηγία αυτή καθεστώς σε τομείς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, όπως αυτός των επίμαχων στην κύρια δίκη συμβάσεων καταναλωτικής πίστης που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου.

24 Η Γερμανική Κυβέρνηση αναφέρει επίσης ότι, πριν από την έκδοση της οδηγίας 2008/48, το γερμανικό δίκαιο προέβλεπε ήδη κανόνες για τη ρύθμιση του τομέα των εν λόγω συμβάσεων. Δεδομένου ότι οι κανόνες αυτοί θεωρήθηκαν αντίστοιχοι προς τις διατάξεις της οδηγίας, ο εθνικός νομοθέτης έκρινε απλώς σκόπιμο να συγκεντρώσει όλες τις διατάξεις που αφορούσαν τα καταναλωτικά δάνεια και τα δάνεια που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου.

25 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/48, η οδηγία αυτή δεν εφαρμόζεται σε συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη είτε με άλλη παρόμοια εγγύηση που χρησιμοποιείται γενικά σε κράτος μέλος για ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, ή που εξασφαλίζονται βάσει δικαιώματος σχετιζομένου με ακίνητα περιουσιακά στοιχεία.

26 Ωστόσο, ο νομοθέτης της Ένωσης έχει διευκρινίσει, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική σκέψη 10 της εν λόγω οδηγίας, ότι τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν ή να θεσπίζουν εθνικές διατάξεις αντίστοιχες προς τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας ή προς ορισμένες από τις διατάξεις της σχετικά με συμβάσεις πίστωσης που δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

27 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο Γερμανός νομοθέτης έχει αποφασίσει να εφαρμόζει το προβλεπόμενο στην οδηγία 2008/48 καθεστώς σε συμβάσεις όπως οι επίμαχες εν προκειμένω.

28 Το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως εαυτό αρμόδιο να αποφαίνεται επί αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις κατά τις οποίες τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του και παραμένουν ως εκ τούτου στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών, αλλά στις οποίες οι ανωτέρω

διατάξεις του δικαίου της Ένωσης εφαρμόζονται δυνάμει του εθνικού δικαίου λόγω παραπομπής του τελευταίου στο περιεχόμενό τους (απόφαση της 12ης Ιουλίου 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, σκέψη 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

29 Το Δικαστήριο έχει επισημάνει μεταξύ άλλων ότι, όταν εθνική νομοθεσία επιθυμεί την εναρμόνιση των προβλεπόμενων λύσεων για καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της συναφούς ρύθμισης της Ένωσης προς τις λύσεις που έχουν γίνει δεκτές στην εν λόγω ρύθμιση, υφίσταται βέβαιο συμφέρον της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων ή των εννοιών που έχουν περιληφθεί στην ανωτέρω ρύθμιση, προκειμένου να αποφεύγονται ερμηνευτικές αποκλίσεις στο μέλλον (πρβλ. απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2017, Solar Electric Martinique, C-303/16, EU:C:2017:773, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

30 Επιπλέον, τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα τα οποία υποβάλλει εθνικό δικαστήριο, εντός του νομικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο αυτό προσδιορίζει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, τεκμαίρονται λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 3ης Ιουλίου 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας εθνικών διατάξεων και να κρίνει αν η ερμηνεία τους από το εθνικό δικαστήριο είναι ορθή, δεδομένου ότι η ερμηνεία αυτή εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων (απόφαση της 3ης Ιουλίου 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

32 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

33 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι, κατ' εφαρμογή της διάταξης αυτής, στις πληροφορίες που πρέπει να προσδιορίζονται με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο σε μια σύμβαση πίστωσης περιλαμβάνονται και οι ειδικότερες λεπτομέρειες που αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 14, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής.

34 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της εν λόγω οδηγίας, η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο, όχι μόνον «την ύπαρξη ή την απουσία δικαιώματος υπαναχώρησης» και «την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας μπορεί να ασκηθεί», αλλά και «άλλους όρους που διέπουν την άσκησή του».

35 Όπως προκύπτει από το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 31, η απαίτηση, στην περίπτωση σύμβασης πίστωσης καταρτισθείσας εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου, περί σαφούς και ευσύνοπτου προσδιορισμού των στοιχείων

που διαλαμβάνονται στη διάταξη αυτή είναι αναγκαία προκειμένου ο καταναλωτής να μπορεί να λάβει γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών του (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 31).

36 Η απαίτηση αυτή συμβάλλει στην επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με την οδηγία 2008/48 και ο οποίος συνίσταται, όσον αφορά την καταναλωτική πίστη, στην πλήρη και υποχρεωτική εναρμόνιση σε ορισμένους βασικούς τομείς, η οποία κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών εντός της Ένωσης και προκειμένου να καταστεί ευχερέστερη η ανάπτυξη εύρυθμης εσωτερικής αγοράς στον τομέα της καταναλωτικής πίστης (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 32).

37 Λαμβανομένης υπόψη της σημασίας του δικαιώματος υπαναχώρησης για την προστασία του καταναλωτή, η ενημέρωσή του σχετικά με το δικαίωμα αυτό αποκτά, για τον καταναλωτή, θεμελιώδη σημασία. Προκειμένου να είναι σε θέση να αξιοποιήσει πλήρως την ενημέρωση που του παρέχεται, ο καταναλωτής πρέπει να γνωρίζει εκ των προτέρων τους όρους, την προθεσμία και τις ειδικότερες λεπτομέρειες άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2019, Walbusch Walter Busch, C-430/17, EU:C:2019:47, σκέψη 46).

38 Επιπλέον, το δικαίωμα υπαναχώρησης που προβλέπεται στο άρθρο 14 της οδηγίας 2008/48 θα αποδυναμωνόταν σημαντικά αν οι ειδικότερες λεπτομέρειες που αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης δεν περιλαμβάνονταν μεταξύ των όρων άσκησης του δικαιώματος αυτού οι οποίοι πρέπει υποχρεωτικώς να μνημονεύονται στη σύμβαση πίστωσης, κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 10, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

39 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι, κατ' εφαρμογή της διάταξης αυτής, στις πληροφορίες που πρέπει να προσδιορίζονται με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο σε μια σύμβαση πίστωσης περιλαμβάνονται και οι ειδικότερες λεπτομέρειες που αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 14, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

40 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό σύμβαση πίστωσης η οποία, όσον αφορά τις πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 10 της οδηγίας, παραπέμπει σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία παραπέμπει με τη σειρά της σε άλλες διατάξεις του δικαίου του οικείου κράτους μέλους.

41 Προκαταρκτικώς, διαπιστώνεται ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η επίμαχη σύμβαση διευκρινίζει ότι η προθεσμία υπαναχώρησης εκκινεί μετά τη σύναψη της σύμβασης αλλά όχι πριν ο λήπτης του δανείου λάβει το σύνολο των υποχρεωτικώς παρεχόμενων πληροφοριών που προβλέπει το άρθρο 492, παράγραφος 2, του BGB. Η εν λόγω διάταξη παραπέμπει περαιτέρω στο άρθρο 247, παράγραφοι 6 έως 13, του EGBGB και το τελευταίο αυτό σε άλλες διατάξεις του BGB.

42 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι υποχρεωτικώς παρεχόμενες πληροφορίες των οποίων η γνωστοποίηση στον καταναλωτή καθορίζει την αφετηρία της προθεσμίας υπαναχώρησης από τη σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', και το άρθρο 14, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/48, δεν περιλήφθηκαν, καθεαυτές, στην επίμαχη σύμβαση. Εκτιμά ότι ο καταναλωτής είναι υποχρεωμένος κατά συνέπεια, προκειμένου να λάβει γνώση αυτών, να μελετήσει διάφορες διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες περιέχονται σε διάφορα κείμενα της εθνικής νομοθεσίας.

43 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β′, της οδηγίας 2008/48, η προθεσμία υπαναχώρησης εκκινεί μόνον όταν ο καταναλωτής λάβει τις προβλεπόμενες στο άρθρο 10 της οδηγίας πληροφορίες, αν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας σύναψης της σύμβασης πίστωσης. Το εν λόγω άρθρο 10 απαριθμεί τις πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στις συμβάσεις πίστωσης.

44 Όταν όμως μια σύμβαση συναφθείσα από καταναλωτή παραπέμπει, όσον αφορά τις πληροφορίες των οποίων η αναγραφή στη σύμβαση απαιτείται από το άρθρο 10 της οδηγίας 2008/48, σε ορισμένες διατάξεις του εθνικού δικαίου, ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση, βάσει της σύμβασης, ούτε να προσδιορίσει την έκταση της συμβατικής του δέσμευσης ούτε να ελέγξει αν όλα τα απαιτούμενα κατά την εν λόγω διάταξη στοιχεία περιλαμβάνονται στη σύμβαση που συνήψε, πολλώ δε μάλλον να ελέγξει αν η προθεσμία υπαναχώρησης την οποία μπορεί να διαθέτει έχει εκκινήσει.

45 Επιπλέον, η γνώση και η επαρκής κατανόηση, από τον καταναλωτή, των στοιχείων που πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, να περιλαμβάνει υποχρεωτικώς η σύμβαση πίστωσης είναι αναγκαίες για την ομαλή εκτέλεση της σύμβασης αυτής και, ιδιαίτερα, για την άσκηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή, μεταξύ των οποίων καταλέγεται και το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση.

46 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν μια οδηγία στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών προβλέπει υποχρέωση του επαγγελματία να καθιστά γνωστό στον καταναλωτή το περιεχόμενο της προτεινόμενης συμβατικής δέσμευσης του οποίου ορισμένα στοιχεία προσδιορίζονται από τις αναγκαστικού δικαίου νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις ενός κράτους μέλους, ο επαγγελματίας είναι υποχρεωμένος να ενημερώνει τον καταναλωτή ως προς το περιεχόμενο των εν λόγω διατάξεων (πρβλ. απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, σκέψη 29).

47 Συνεπώς, απλή παραπομπή, με τους γενικούς όρους της σύμβασης, σε νομοθετικό ή κανονιστικό κείμενο το οποίο ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών δεν αρκεί (πρβλ. απόφαση της 21ης Μαρτίου 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, σκέψη 50).

48 Σε περίπτωση όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης, διαπιστώνεται επομένως ότι παραπομπή, με την επίμαχη σύμβαση, στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, όπως η παραπομπή για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, δεν πληροί την απαίτηση, η οποία αναλύεται στις σκέψεις 43 έως 47 της παρούσας αποφάσεως, περί γνωστοποίησης στον καταναλωτή, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο, του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο μπορεί αυτός να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης και των λοιπών όρων που διέπουν την άσκησή του, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48.

49 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό σύμβαση πίστωσης η οποία, όσον αφορά τις πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 10 της οδηγίας, παραπέμπει σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία παραπέμπει με τη σειρά της σε άλλες διατάξεις του δικαίου του οικείου κράτους μέλους.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

50 Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, έχει την έννοια ότι, κατ' εφαρμογήν της διάταξης αυτής, στις πληροφορίες που πρέπει να προσδιορίζονται με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο σε μια σύμβαση πίστωσης περιλαμβάνονται και οι ειδικότερες λεπτομέρειες που αφορούν τον υπολογισμό της προθεσμίας υπαναχώρησης οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 14, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής.

2) Το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό σύμβαση πίστωσης η οποία, όσον αφορά τις πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 10 της οδηγίας, παραπέμπει σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία παραπέμπει με τη σειρά της σε άλλες διατάξεις του δικαίου του οικείου κράτους μέλους.

(υπογραφές)